

**КИЇВСЬКА ФІЛІЯ МУЗИЧНОГО ТОВАРИСТВА
ІМЕНІ М.Д. ЛЕОНТОВИЧА ЯК ОБ'ЄКТ
БІОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

Висвітлено діяльність центрального осередку провідної музично-громадської організації України 20-х рр. ХХ ст. — Київської філії Музичного товариства імені М.Д. Леонтовича. На основі вивчення архівних документів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського зроблено спробу реконструювання його персоналогічного феномену. Вперше введено до наукового обігу невідомі, біографічно анотовані імена активних діячів Київського та Білоцерківського осередків МТЛ.

The activity of the central cell of the outstanding musical public organization of Ukraine in the 1920s — the Kyiv branch of the Musical Society named after M.D. Leontovych is examined. On the basis of study of the archive documents of the Manuscript Institute of V.I. Vernadsky National Library of Ukraine an attempt is made to reconstruct his personological phenomenon. For the first time the unknown biographically annotated names of the active participants of the Kyiv and Bila Tserkva cells of the Musical Society named after M.D. Leontovych have been introduced into scientific circulation.

1 лютого 2006 р. виповнилося 85 років від дня заснування всеукраїнської громадської організації — Музичного товариства імені М.Д. Леонтовича (далі — МТЛ), що сформувалося на основі Комітету вшанування пам'яті М. Леонтовича — видатного українського композитора, який трагічно загинув в ніч на 23 січня 1921 р. в батьківському домі в селі Марківці, що на Вінничині [1]. 1 грудня 2007 р. музична спільнота святкувала 130-річчя від дня народження М.Д. Леонтовича.

Обидві дати спонукали до активізації вивчення як життєвого та творчого шляху видатного діяча української культури, його мистецької спадщини, так і історії Музичного товариства, названого його ім'ям, як провідної музично-громадської організації, що була важливим виявом консолідації національних творчих сил в виборюванні нового Українського Відродження.

Гуртування в мистецькі об'єднання фахівців, спільних за професією, світосприйняттям і прагненням до реалізації своїх творчих здібностей, є традицією, витoki якої можна бачити ще в ХVІ ст., коли вперше в школі Львівського Успенського монастиря було засноване братство (цех) професійних музик для виконання церковної та світської музики [2]. Згодом виникли інші — військове музичне братство, літературні гуртки, товариства хв-

ложників, театральні об'єднання, львівський і київський «Бояни» тощо.

Убивство Миколи Леонтовича мало всі ознаки політично резонансної акції, спрямованої на проведення лінії національного та культурного геноциду в Україні. Тому згуртування навколо його імені найкращих представників вітчизняної інтелігенції — музикантів, поетів, громадських, освітніх і театральних діячів, художників, драматургів, музикантів-виконавців — закономірно стало виявом духовного опору, колективного розуміння завдань збереження й утвердження духовних цінностей народу, української національної культури та мистецтва. Саме тому, за наполяганням діячів української культури, справі заснування МТЛ було надано державної підтримки, а діяльність його розгорталася відповідно до загальних стратегічних напрямів культурно-просвітницької роботи в Україні, ще не підпорядкованої однозначно на початку 20-х рр. ХХ ст. ідеології більшовизму, тобто, в умовах певної свободи.

1 квітня 1922 р. було затверджено Статут Товариства, обрано його Президію, Центральне правління (далі ЦП) та Комісії [3]. Починаючи від цього часу, робота МТЛ зосередилася на чотирьох головних напрямках і розподілялася відповідно між Літературно-видавничою, Музичною, Музейною та Загально-організаційною комісіями. До 1925 р. Президія та ЦП працювали в Києві, одночасно поєднуючи (інколи дублюючи) обидві функції як головного керівного органу Товариства, так і адміністрації Київської філії. Певною мірою це перешкоджало роботі: створювало плутанину та невзгодженість дій керівництва, породжувало проблеми звітності, призводило до деформації уявлень про творчі досягнення Київської філії в бік їх применшення. Проте, враховуючи реальну ситуацію, за якої насправді внаслідок розмежування функцій між керівництвом МТЛ, із одного боку, та керівництвом Київської філії — з іншого, ми, досліджуючи діяльність Київської філії МТЛ, також змушені дотримуватись нероздільного висвітлення діяльності Київської філії МТЛ і центральних органів Товариства до моменту її юридичного відокремлення як такої.

Так, на початковому етапі до складу *Президії* МТЛ увійшли Юхим Михайлів (голова), Пилип Козицький (заступник голови), Олександр Чапківський (секретар), Михайло Вериківський, Микола Качеровський, Климентій Квітка, Кирило Степенко, Яків Степовий (кандидати) [4]. У зв'язку з перенесенням столиці

України до Харкова та переїздом туди наприкінці 1826 р. ШП МТЛ, відбулись організаційні зміни керівництва, яке очолив Михайло Вериківській, секретарем був обраний Микола Грінченко, а Пилип Козицький головував в Харківській філії. На час утворення МТЛ *музична комісія* [5] діяла в складі Кирила Степенка (голова), Климентія Квітки (заступник голови), Пилипа Козицького (секретар). Мета створення її полягала в студіюванні творчості М. Леонтовича, розробці планів популяризації його творів та організації конкурсів імені М. Леонтовича. До складу *Літературно-видавничої комісії* [6] входили Юхим Михайлів (голова), Микола Качеровський (секретар) та Олександр Харченко. Її завдання пов'язувалися зі систематизацією та виданням усієї музично-літературної спадщини М. Леонтовича та підручників, популяризацією імені композитора шляхом видання присвячених йому та його творчості збірників, популярних брошур, портретів митця, а також листівок, афіш, програм концертів тощо. До складу *Музейної комісії* було обрано Леоніда Носова (голова), Гната Яструбецького (заступник голови) та Павла Тичинчу (секретар) [7]. Основний напрям роботи МК лежав в площині організації Музею М. Леонтовича, де б зберігалися рукописні та друковані твори композитора, речі та матеріали, що стосувалися його особи та діяльності, а також організації тимчасових виставок. *Загально-організаційна комісія*, що діяла в складі Юрія Катрановського (голова), Олеся Чапківського (секретар) та членів — Дмитра Колівха, Кривенького, Зарицького [8] мала на меті заснування музичних філій на території України, здійснення керівництва ними, а також надання допомоги в реалізації планів Музичної, Музейної та Літературно-видавничої комісій на місцях.

Уже протягом першого року роботи Товариства в Києві були здійснені відчутні кроки в вирішенні національно-культурних питань. За чисельними зверненнями з боку української громади та за підтримки творчої інтелігенції члени Президії разом із київськими діячами МТЛ порушили питання перед Державним комітетом охорони пам'яток старовини та Губвиконкомом про увічнення пам'яті українських композиторів шляхом присвоєння вулицям Києва імен М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Степенка та Я. Степового. 15 грудня 1921 р. із метою вшанування пам'яті митця і з нагоди 1-ї річниці від дня смерті Комітет звернувся до Губвиконкому з клопотанням про перейменування Гімназійальної вулиці на вулицю Леонтовича. Позитивне рішення стосовно цього було отримане 22 січня 1922 р. і 26 січня на ву-

лиші, що й нині носить ім'я композитора відбулася громадська церемонія встановленням пам'ятної таблиці [9, оп.1–3]. 28 січня 1924 р. керівництво МТЛ звернулося до Держкомітету охорони пам'яток мистецтва та старовини щодо перейменування Нестеровської вулиці на вулицю М. Лисенка, Тимофіївської — на Я. Степового, а Стрітенської — на К. Степенка. Тривалий час це клопотання, підтримане членами Київської філії за участі М. Вериківського, не вирішувалося. Лише 23 лютого 1927 р. було одержано довго очікуваний дозвіл [9, оп. 4–7].

Тож, реально Київська філія діяла з моменту заснування Комітету, тобто, з кінця січня 1921 р., хоча за документами її було організовано лише 1926 р. за вище згаданих обставин [10]. Київську філію очолили Г. Верьовка, М. Грінченко та Л. Ревуцький. Незважаючи на те, що наприкінці 1925 р. чимало керівників Товариства переїхали до Харкова, Київська філія досить активно працювала протягом року за всіма напрямками роботи, про що свідчать її внутрішні звітні матеріали. Так, організаційним відділом було налагоджено зв'язки з музичними закладами округи та встановлено контакти з окрешніми радянськими профспілковими та політосвітніми організаціями. Організація брала участь у роботі музичних і наукових установ, передусім Київського оперного театру та комісії ВУАН. Було відкрито Музичний клуб, організовано проведення музично-громадських свят — «Дня музики» та концертів, присвячених творчості Л. Бетховена. Безпосередньо під керівництвом Виконавського відділу силами лише київських творчих колективів, не зважаючи на фінансову скруту, було проведено 91 виступ: 7 концертів симфонічного оркестру з 3-ма новими програмами, 29 концертів оркестру народних інструментів МіК, 20 закритих концертів під проводом Асоціації сучасних композиторів, 35 — за участі струнного квартету та вокальних груп. Видавничий відділ видавав Шевченківський хоровий збірник, Комсомольський збірник, Лисенківський збірник до «Дня музики» та підготував до друку низку романсів і Піонерський збірник. Згідно з планом діяльності філії, Науково-творчий відділ брав участь у підготовці журналу «Музика» та інших українських і союзних музичних видань, у створенні Великої Радянської енциклопедії та роботі Комісії ВУАН по укладанню Словника музичної термінології [10].

До складу Київській філії входили різноманітні творчі — професійні й аматорські — колективи високого виконавського

рівня м. Києва. Інформація про них, що збереглася в її архівних документах [11], структурована здебільшого за певною формою, а саме — за розробленою Науково-організаційною комісією 1922 р. анкетною членів-організацій МТЛ, що містить наступні дані: назву музичної організації, кількість її учасників, соціальний склад, наявність музичної освіти серед виконавців, кількість проведених концертів, репертуар, фінансовий стан і прізвище керівника-диригента. Так, 1924 р. в Києві активно діяли добре відомі широкому колу прихильників: *Хор-студія ім. К. Стеценка*, заснована при Центральному будинку робітників освіти та *Український вокальний ансамбль “У.В.А.”*, що складався з 11 студентів Київського музичного технікуму (консерваторії) й утримувався власним коштом. За два роки існування «У.В.А.» виступив із 30 концертами, серед яких 16 платних. У його репертуарі були твори європейської та російської класики — Р. Катвара, Р. Шумана, С. Монюшка, С. Танєєва, М. Римського-Корсакова, П. Чайковського, М. Мусоргського, а також українських композиторів минулого та дійсних членів МТЛ — М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка, П. Сениці, П. Козицького, Г. Верьовки, Д. Ревуцького, В. Верховинця. Членам ансамблю читалися лекції з артистизму та театрального мистецтва за системою Л. Курбаса. Першим керівником був О. Колодуб, а з 1924 р. — випускник цього музичного технікуму, майбутній професор кафедри композиції Київської консерваторії Г. Таранов. *Хор 1-х Держмедкурсів*, очолюваний А. Римським, складався з 40 осіб, із яких приблизно половина володіла нотною грамотою. Для хористів викладалась елементарна теорія музики, сольфеджіо та основи постановки голосу, а також передплачувався журнал «Музика». Хор утримувався на кошт культвідділу Наросвіти, тому виступав переважно з безкоштовними концертами. Репертуар містив твори сучасних українських композиторів — М. Вериківського, П. Козицького, В. Верховинця, Ф. Попалича, Г. Верьовки, М. Леонтовича, П. Батюка, П. Демуцького. *Хор-гурток при Клубі ім. В. Леніна Київського інституту народної освіти*, заснований Ю. Гиренком, складався з 70-ти учасників, серед яких 30 % селян, решта — представники робітників та інтелігенції. Для необізнаних викладалася нотна грамота, передплачувався журнал «Музика». Не зважаючи на те, що колектив утримувався на клубний кошт, нотною літературою співаки не були забезпечені. Більшість творів переписувалася від руки виконавцями. Репертуар

містив твори М. Леонтовича, П. Козицького, Ф. Попалича, К. Богуславського, П. Толстякова. За два роки хор-гурток виступив із 20 безкоштовними концертами в місті. При *Клубі Київських січневих майстерень діяв Духовий гурток*, заснований випускником Московської консерваторії О. Любичем. Колектив складався з 18 виконавців, половина з яких не володіла нотною грамотою. За один рік гурток влаштував 5 безкоштовних концертів. Утримувався на клубні кошти, фінансів не вистачало навіть на необхідну музичну літературу, нотна грамота не викладалася.

Керівництво Товариства, а згодом і Київської філії приділяло серйозну увагу справі музичної освіти на селі та висувало завдання поширення географії осередків, які б могли ввійти до її складу. До Києва, за старою адресою, де раніше розташовувалося ЦП, із різних районів Київщини надходили численні листи з проханням відкрити місцеві осередки МТЛ, надати допомогу в придбанні нотної, методичної та музично-педагогічної літератури, фінансово підтримати музичні колективи тощо. Більшість із них працювала в дуже важких умовах — в неопалюваних взимку приміщеннях, ще й утримуючись власним коштом. Але попри всі негаразди їхня кількість постійно збільшувалась, і рушійною силою в цьому процесі був величезний ентузіазм та пристрасне бажання відчуття особистого внеску в творчу справу будівництва української культури. Окрім того, співуча та музично обдарована українська нація, плекала вікові традиції хорового співу, потребувала свого мистецького самовизначення. Показовим щодо цього був *Театральний гурток при Бужанській хаті-читальні ім. Т. Шевченка*, заснований 1923 р. А. Цупом, що складався з 32-х учасників — незаможних селян і середняків. Він працював на одному ентузіазмі, не маючи жодної підтримки. Художній керівник і диригент А. Цуп одночасно безкоштовно виконував функції музикора, регулярно повідомляючи ЦП МТЛ про діяльність колективу, його професійні потреби та навіть повсякденне буття її членів. Також на власний кошт утримувався *Миронівській співочий гурток*, заснований при сільбуді (тут і далі подається в тогочасному написанні — *О.В.*) ім. В.І. Леніна 1924 р. диригентом П. Масайшурою. Він складався з селян й робітників, більшість яких була обізнана в музичній грамоті. В архівних записах залишилось повідомлення про проведення читань для гуртківців із «Історії української музики» М. Грінченка та диспуту за матеріалами журналу «Музика». Не зважаючи на незабезпеченість но-

тною літературою. репертуар колективів був досить широким і складався з творів М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Степенка, Я. Степового, В. Верховинця та О. Кошиця. За перший рік існування гурток виступив із 9 концертами, з яких 3 платних. *Селянській співочий гурток Ставлянського сельбуди* об'єднав понад 40 осіб із селян, робітників і профспілкових працівників. Організований ще 1920 р. В. Сколотенком, він 1924 р. увійшов до складу МТЛ. Цей гурток утримувався на кошти сельбуду та крім музично-виховної виконував загальноосвітні функції. Тут вивчалася теорія музики, читалися також лекції з санітарії, хліборобства та садівництва. В середньому колектив давав 30 концертів на рік (із них 8-10 платних). У його репертуарі хорові твори П. Нішинського, М. Лисенка, П. Демчуцького, М. Леонтовича, П. Козицького, Я. Степового та ін. При уманському Клубі Сільськогосподарського технікуму 1924 р. під керівництвом Х. Калайди було засновано *Стринний оркестр* із 28 виконавців — комсомольців, червоноармійців і профспілкових працівників. Хоча всі учасники оркестру володіли нотною грамотою, тут додатково проводилися лекції з музично-теоретичних дисциплін. За перший рік оркестр влаштував 9 концертів для місцевих жителів, із яких 2 платних. Репертуар містив переважно народні пісні в власній обробці керівника — зазвичай брак нотної літератури і репертуарні труднощі [12].

Однією з найважливіших подій в музично-громадському житті Києва з 1924 р., яка стимулювала творчий спалах професійних і самодіяльних музичних сил, стало проведення наприкінці кожного календарного року свята «Дня музики», яке вважалося своєрідним звітом про роботу Товариства. Ці мистецькі заходи підтримувалися з боку влади і на ідеологічному, і на фінансовому рівнях та залучали до справи величезний людський ресурс. Так, протягом тижневих свят 1926 р. в Києві відбулося 72 концерти, до участі в яких було залучено всі хорові, оркестрові колективи, музгуртки учбових закладів, робклубів. Їхні виступи відбувалися в 3-х концертних залах, 28 клубних, 41 трудовій школі. У «Днях Музики» взяли участь капела «Думка», Капела кобзарів, оркестр «МіК», Українська державна опера, Асоціація сучасних музикантів, студенти Музично-драматичного інституту ім. М. Лисенка та Музтехнікуму (музичного училища), учні музичних профшкіл, хор Управління Південно-Західної залізниці, 10 робклубів; 38 трудових шкіл зорганізували концерти власними силами. Загальна кількість слухачів, присутніх на заходах, склала 24

700 осіб. У школах проводилися бесіди про: виховне значення музики, святкування «Дня Музики» в Україні, співи та музику в школі, історію української музики, українську народну пісню, походження музики, музичний інструментарій різних народів світу. Школярі виступили з рефератами, концертами об'єднаних хорів (від 80 до 120 учасників), брали участь в конкурсах, шарадах, влаштуванні тимчасових портретних галерей видатних українських композиторів минулого й сучасності. Всі ці акції здійснювалися коштом шкіл. Правління Київської філії надіслало в підпорядковані йому осередки понад 60 комплектів (кожний складався з 12 випусків) хорових творів та 50 примірників вокально-хорових творів М. Лисенка [13].

Численні листи, повідомлення, звіти, що надійшли до Київської філії з 15 населених пунктів центрів України та збереглися в архівних документах за 1927 р. свідчать про реальний стан справ і нагальні потреби в музичних колективах на місцях, відображаючи загальні тенденції діяльності МТЛ — відсутність необхідної підтримки з боку держави, величезну фінансову скруту, що переборювалися лише ентузіазмом і справжнім патріотизмом творчих діячів та музикантів-аматорів (особливо в невеличких містах і сільській місцевості), як головними чинниками об'єднання музичної громадськості навколо МТЛ в справі музично-культурного розвитку країни. Наведемо декілька прикладів таких звернень:

Бориспіль, 1925 р. — прохання зачислити до МТЛ робітничо-селянський хор в кількості 40 осіб:

Гостомель 1925 р. — районний хор ім. М. Леонтовича при Гостомельському сельбуді з повідомленням про вступ до МТЛ:

Голиванський хор-гурток, 1923 р. — з проханням надіслати ноти хорових творів:

Звенигородка — заява про відкриття осередку 01.06.1921:

Звонівка — інформація про проведення Шевченківського свята (додається програма концерту з художнім розписом обкладинки):

Ілліні — гурток кобзарів із проханням матеріально та професійно підтримати колектив інструментами, підручниками, музично-освітніми кадрами:

Київ, листопад 1924 р. — повідомлення про вступ до МТЛ хорового гуртка 1-х Державних мелкурсів. Вибори офіційного представника до Київської філії — О.О. Колодуба. Звернення до керівництва МТЛ з проханням надіслати ноти та виділити приміщення

для занять гуртка виконавців-аматорів на народних інструментах.

Миронівка — інформація про існуючі співочі гуртки при Миронівському сельбуди. Висловлено незадоволення досить повільним рухом розвитку музичної освіти в Миронівці, відсутністю зв'язку з музично-просвітницькими організаціями Києва, незабезпеченістю миронівського осередку необхідною нотною літературою, внаслідок чого репертуарна політика визначається як невдала.

Мокра Калігура — звернення художнього керівника співочого гуртка при Райсельбуди до ЦП МТЛ з проханням надіслати ноти вокальних творів П. Козицького та журнал «Музика».

Ржишев — інформація про утворення хорів при Райсельбуди, який має досить широкий репертуар, проводить активну концертну роботу в окрузі та користується популярністю серед мешканців міста. Звертається з проханням про прийняти до членів МТЛ керівника хорів А.М. Терешенка та колективів як члена-організації.

Рогозів — подяка від Рогозівського хоргуртка за налагодження зв'язків з ЦП МТЛ і постачання нотної літератури.

Товмач, квітень 1925 р. — звернення діючої Хорстудії з проханням про вступ до Товариства як члена-організації. Вибори представника від колективів до Київської філії — О. Любара [10, оп. 1–12].

У лютому 1928 р., напередодні проведення II Загальних зборів МТЛ, від ЦП до Київської філії надійшов директивний лист про подальше планування діяльності Товариства в контексті загальнодержавних тенденцій розвитку радянської культури, орієнтованої на «масові жанри» та «мистецтво мас», що на зламі 20–30-х рр. ХХ ст. боляче вдарило не тільки по класичних традиціях вітчизняної професійної музики, а й негативно позначилося на творчості та організації роботи МТЛ загалом. На цьому етапі процеси деформації музично-мистецького життя країни, загострення протиріч між владою та творчими організаціями виявились в підпорядкуванні останніх профспілковим організаціям. Серед запропонованих МТЛ заходів йшлося про підсилення культурно-масової роботи в відділах профспілок, утворення для них міцної бази серед робітництва, активізації процесу заснування музгуртків в робітничих клубках, налагодження контактів між аматорськими музичними колективами осередків та філії з професійними культурно-освітніми закладами шляхом введення до складу правління філії робітників культвідділів

профспілок, організації регулярних звітів про роботу та завдання Товариства на культконференціях тощо [14]. Внаслідок таких «вимог часу», реорганізацією МТЛ на II З'їзді 26-28 лютого 1928 р. в Всеукраїнське товариство революційних музик — ВУТОРМ, деформаційних перетворень уставних положень, форм і напрямів роботи, діяльність МТЛ було фактично припинено.

Персональні анкети членів Київської філії МТЛ допомагають відкрити завісу перед дослідниками щодо імен тих її невідомих представників, які стояли поза «спеною історії» і чий імена відсутні в довідниках. У межах даної публікації видається доцільним вперше на сторінках друкованого видання назвати ці імена та навести коротенькі біографічні довідки [15].

Григор'єв Георгій Михайлович, 1894 р.н. Освіта: вища юридична, приватна музична школа. За фахом слідчий. Керівник оркестру народних інструментів і голова музичного гуртка.

Левитський Борис Порфирівич, 1887 р.н. Освіта: середня, спеціалізована музична. За фахом диригент-педагог. Автор музичних творів, романсу. Диригент капели «Рух».

Горбенко Павло Дмитрович, 1892 р.н. Освіта: середня, один курс Академії мистецтва. За фахом педагог. Викладач Музично-драматичного інституту ім. М. Лисенка.

Шевчик Микола Семенович, 1896 р.н. Освіта: вища (Історико-філологічний ін-т кн. Безбородька), студент Музично-драматичного інституту ім. М. Лисенка. За фахом педагог, диригент. Лектор, викладач теорії і співу з 1918 р., автор літературних праць. Організатор Наддніпрянської співочої капели на Черкащині. Учасник етнографічних експедицій.

Коляда Микола Терентійович, 1907 р.н. Освіта: середня, студент Музично-драматичного інституту ім. М. Лисенка. Хлібороб. Музикант-аматор. Керівник селянського хору.

Павлюк Анатолій Карпович, 1900 р.н. Освіта: середня. Рахівник. Автор статей і секретар Тимчасового бюро музкорів при журналі «Музика».

Римський Арефа Феоктистович, 1894 р.н. Освіта: вища (Вчительська семінарія). За фахом учитель співів, диригент. Викладач музики в трудовій школі та на педкурсах. Засновник 4-х хорових колективів. Керівник Співочого гуртка 1-х Медкурсів.

Колодуб Олександр Олексійович, 1900 р.н. Освіта: середня, студент музичного технікуму. За фахом вокаліст. Учитель співів в школах. Член ініціативної групи з організації Українського вокального ансамблю «У.В.А.».

Таранов Гліб Павлович, 1904 р.н. Освіта: вища (Петербурзька, Київська консерваторії, Музично-драматичний інститут ім. М. Лисенка). За фахом диригент, композитор. Активний член МТЛ, керівник «У.В.А.», викладач музично-теоретичних дисциплін.

Гиренко Юрко Олександрович, 1906 р.н. Освіта: незакінчена вища (студент Музично-драматичного інституту ім. М. Лисенка). За фахом диригент, учитель співу. Організатор і керівник Хор-гуртка Київського інституту народної освіти.

Любович Олексій Іванович, 1898 р.н. Освіта: вища (Московська консерваторія). За фахом духовик-педагог. Засновник і диригент Духового гуртка при Клубі Київських січневих мастерень.

Масайшир Петро Дмитрович, 1884 р.н. Освіта: вища (Учительська семінарія). Робітник освіти. Викладач співу в школі. Організатор та керівник хорів в Миронівці.

Терешенко Андрій Миколайович, 1895 р.н. Освіта: загальна середня, середня музична. Викладач співу в школі. Керівник хоргуртка в Ржишеві.

Любар Маркел Тимофійович, 1894 р.н. Освіта: вища (Педкурси, диригентський відділ Музично-драматичного інституту ім. М. Лисенка). За фахом педагог. Учитель співу в школі, організатор 4-х хорів, автор обробок народних пісень.

Бас-Лебединець Антін Дмитрович, 1895 р.н. Освіта: вища педагогічна. Викладач Вищих педкурсів в Черкасах і Першій трудовій школі ім. В.І. Леніна.

Шильгач Анатолій Феоділович, 1883 р.н. Освіта: вища (Катеринославський учительський інститут, диригентські курси в Ленінграді). За фахом диригент, педагог. Викладач Катеринославського учительського інституту, керівник студентського хору.

Цип Антон Григорович, 1904 р. н. Освіта: середня. Музикант-аматор. Організатор і керівник Театрального гуртка. Музкор МТЛ.

Члени МТЛ Білоцерківського району: [16]

Безиглий Лук'ян Пилипович, 1885 р.н., українець. Освіта: вища спеціальна. Хоровий диригент, учитель співу.

Бендерський Іван Якович, 1870 р.н., росіянин. Освіта: середня спеціальна. Скрипаль-педагог.

Ельгарт Ісак Аврамович, 1898 р.н., єврей. Освіта: вища медична. Міській шкільний лікар.

Гнатенко Дем'ян Омелянович, 1883 р.н., українець. Освіта: вища педагогічна. Учитель, політпросвітробітник, завідувачий Окресельбюдом.

Івашин Іван Леонович. 1887 р.н.. українець. Освіта: вища музична (Муз.-драм. ін-т ім. М. Лисенка, клас Б. Яворського), за фахом диригент. Хоровий диригент, вчитель співу.

Ковнацький Євген Олександрович. 1886 р.н.. поляк. Освіта: домашня. Настройщик фортепіано та виготувач музичних інструментів.

Крупський Микола Іванович. 1885 р.н.. українець. Освіта: середня спеціальна музична. Київський вн-т. Педагог, керівник хорів, засновник музичних курсів в Кам'янці-Подільському.

Пригинов Іван Васильович. 1894 р.н.. українець. Освіта: середня. Педагог, кларнетист.

Сольницький Роберт Владиславович. 1894. р.н.. поляк. Освіта: середня спеціальна. Кларнетист, керівник оркестру, педагог.

Яценко Михайло Прохорович. 1901 р.н.. українець. Освіта: вища педагогічна. Керівник дитячого та військового хорів.

Чимало громадських об'єднань і мистецьких організацій, із якими пов'язані збереження та невпинний поступ української культури в драматичні перші десятиліття ХХ ст. вимагає не тільки шанобливого до них ставлення та народного визнання, як духовної скарбниці історії України, а й фахового наукового опрацювання архівних документів, особових фондів, епістолярної спадщини тощо. Наявні в архіві МТЛ документи діловодства Київської філії є безцінним матеріалом як з погляду фактичного історичного свідчення досягнутих нею творчих успіхів, її проблем і пробахунків, так і документознавчого джерела, багатого за своїми формами та змістом. Доповідні записки, листування з філіями, виконавськими колективами, закордонними представниками, протоколи засідань, інструктивні матеріали, персональні анкети та анкети членів-організацій, кошториси, різного формату списки членів організацій і філій, афіші та програми концертів і вечорів пам'яті українських митців, плани наукових виступів, плани та програми видавничої діяльності, плани-заходи з музично-просвітницької роботи можуть надалі комплексно досліджуватися в контексті цілісного архівного документу.

Архівна спадщина Музичного товариства імені М.Д. Леонтовича є безцінним документом історії українського музично-просвітницького руху. Вона дає відповіді на багато недостатньо висвітлених в літературі питань із історії культурного життя широких верств інтелігенції, робітників і селянства за доби «Розстріляного Відродження».

У світлі цих документів наочними є зрешення, що відбува-

лися на початку 20-х рр. ХХ ст. в культурному житті. Насамперед, на відмін від традиційного підходу й орієнтації на мандрівну концертну діяльність, що провадилася українськими композиторами та хормейстерами в перші повоєнні роки (1918–1921) в річиші всталеної з ХІХ ст. просвітницької традиції, починаючи з 1921 р., зусиллями МТЛ поступово стверджує свою життєздатність «стаціонарна» форма концертних колективів, які почали виникати практично в кожній місцевості, як вияв духовних паростків нового. У великих містах, невеличких містечках і навіть селах, де працювали такі аматорські співочі виконавські колективи, як наслідок, організовувалися музичні осередки та, за ініціативою керівника того чи іншого колективу, напроцьуд швидко створювалися місцеві та регіональні філії МТЛ. У цьому плані Київська філія не є винятком. Вона стала одним із багатьох в Україні справжніх просвітницьких і культурних центрів, що згуртували навколо себе окрім творчої інтелігенції селян і робітників, школярів, студентів, військових — всіх тих, хто любив співати, любив свою землю і свій народ, і мав здібності та бажання приєднати себе до великого процесу культурної перебулди українського суспільства.

1. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (далі – ІР НБУВ). – Ф. 50. – Ол. зб. 2.

2. *Мазепа Л.* Музичне товариство в Львові // *Музика*. – 1977. – № 2. – С. 27–28.

3. *Музика*. – 1923. – № 1. – С. 29.

4. ІР НБУВ. – Ф. 50. – Ол. зб. 42.

5. ІР НБУВ. – Ф. 50. – Ол. зб. 34.

6. ІР НБУВ. – Ф. 50. – Ол. зб. 38.

7. ІР НБУВ. – Ф. 50. – Ол. зб. 43.

8. ІР НБУВ. – Ф. 50. – Ол. зб. 49.

9. ІР НБУВ. – Ф. 50. – Ол. зб. 554.

10. ІР НБУВ. – Ф. 50. – Ол. зб. 530. – Оп. 7.

11. ІР НБУВ. – Ф. 50. – Ол. зб. 230–252.

12. ІР НБУВ. – Ф. 50. – Ол. зб. 243–252.

13. ІР НБУВ. – Ф. 50. – Ол. зб. 1559. – Оп. 4.

14. ІР НБУВ. – Ф. 50. – Ол. зб. 1990. – Оп. 5.

15. ІР НБУВ. – Ф. 50. – Ол. зб. 230–242.

16. ІР НБУВ. – Ф. 50. – Ол. зб. 114–123.